

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Наталія Калюжна**, 1991 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2014 році Київський національний університет культури і мистецтв за спеціальністю «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія», виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Київського національного університету культури і мистецтв Міністерства освіти і науки України, м. Київ від «23» жовтня 2025 року № 151-о, у складі:

Голови разової спеціалізованої
вченої ради:

Галина Салата, доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв.

Рецензентів:

Людмила Прокопенко, кандидат культурології, доцент, доцент кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв;

Владислав Касьян, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв.

Офіційних опонентів:

Олена Григоревська, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

Тетяна Колесникова, кандидат наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, директор наукової бібліотеки Українського державного університету науки і технологій,

на засіданні «09» грудня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» **Наталії Калюжній** на підставі публічного захисту дисертації «Відкритий доступ до наукових публікацій: міжнародний досвід і практика впровадження в Україні» за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Дисертацію виконано у Київському національному університеті культури і мистецтв Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: **Юрій Горбань**, кандидат культурології, професор, Київський національний університет культури і мистецтв, завідувач кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою із дотриманням вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (зі змінами). У дисертації *вперше*:

– доведено необхідність наскрізного впровадження бібліотеками ЗВО України принципів і технологій відкритого доступу на всіх етапах життєвого циклу дослідження: від пошуку необхідної науковцям інформації до відкритого зберігання та популяризації дослідницьких даних через їх архівування, ідентифікацію, оприлюднення, експертну оцінку та вимірювання впливу опублікованих наукових результатів;

– обґрунтовано базові напрями вдосконалення діяльності академічних та університетських бібліотек України щодо підвищення ефективності функціонування інфраструктурних складників відкритого доступу до наукових публікацій і дослідницьких даних через забезпечення якісного наповнення, кращої видимості й відшукованості контенту національних та інституційних репозитаріїв, інвестування у створення ресурсів метаданих, розвиток цифрових платформ та інноваційних сервісів з управління науковими даними;

– схарактеризовано політичні, економічні, соціокультурні, технікотехнологічні чинники, що сприяли всесвітньому поширенню руху за відкритий доступ; ідентифіковано 82 комунікаційні бар'єри, що ускладнюють публікацію результатів наукових досліджень у відкритому доступі, які розподілено на чотири групи: «Практичні бар'єри», «Брак компетентності», «Упередження», «Політики та управління», що сприятиме їх успішному подоланню;

– узагальнено міжнародні ініціативи, спрямовані на впровадження та підтримку системи відкритого доступу до наукових публікацій, встановлено їх роль у розбудові її правового, ресурсного та сервісного складників;

– виявлено кращий досвід зарубіжних університетських бібліотек щодо підтримки ресурсів та інструментів відкритого доступу на всіх етапах життєвого циклу дослідження, визначено перспективи його запровадження в Україні;

– встановлено позитивну динаміку зростання, особливості галузевої структури потоку наукових статей українських вчених у журналах відкритого доступу, з'ясовано недостатнє відображення у відкритому доступі статей з природничих і технічних наук;

– схарактеризовано сучасний стан системи інституційних репозитаріїв академічних та університетських бібліотек України, обґрунтовано методи та інструменти підвищення рівня відкритості їх контенту в глобальному комунікаційному просторі;

удосконалено:

– уявлення про зміст функцій бібліотек ЗВО як організаційно-управлінських, консалтингових і технологічних посередників між дослідниками, установами та видавцями, що сприяють кращій реалізації практик відкритої науки в системі наукових комунікацій;

– поняттєвий апарат предметної сфери «відкритий доступ до публікацій», визначено його першість в еволюції розвитку відкритої науки, поглиблено розуміння про необхідність відкритості всіх етапів життєвого циклу дослідження як нову парадигму самоорганізації науки, що сприяє утвердженню принципів загальної доступності та спільного використання знань, свободи та відповідальності, інклюзивності та справедливості;

набули подальшого розвитку:

– періодизація основних етапів інституціоналізації системи відкритого доступу до результатів наукових досліджень, в якій виокремлено: етап формування теоретико-методичних засад запровадження відкритого доступу (2002–2011 рр.); етап теоретичного осмислення феномену відкритої науки (2012р. – дотепер);

– уявлення про розвиток та можливі напрями вдосконалення нормативно-правової бази впровадження відкритого доступу до результатів наукових досліджень в Україні.

Здобувач має 17 наукових праць, зокрема 11 одноосібних і 6 у співавторстві, з яких: 3 у наукових фахових виданнях України, 3 у наукових зарубіжних виданнях, що включені до наукометричних баз Scopus/Web of Science (Core Collection), 11 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Додатково відображають наукові результати дисертації 2 публікації:

1. Калюжна Н. Нормативно-правове підґрунтя врегулювання питань відкритої науки в Україні. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2025. Вип. 15. С. 23–37.

2. Калюжна Н. Упровадження принципів відкритого доступу в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2023. Т. 6, № 1. С. 149–159.

3. Калюжна Н. Використання інноваційних інструментів для підтримки та моніторингу відкритої науки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 33–41.

4. Kaliuzhna N., Aydin Z., Müller P., Hauschke C. Hurdles to open access publishing faced by authors: a scoping literature review from 2004 to 2023. *Royal*

Society Open Science. 2025. Vol. 12, Iss. 8. 250257.

Здобувачкою здійснено до 50% внеску, що включає розробку дизайну дослідження, формування критеріїв для відбору публікацій, проведення огляду літератури, синтез результатів, написання оригінального тексту публікації статті.

5. Kaliuzhna N., Hauschke C. Open access in Ukraine: Characteristics and evolution from 2012 to 2021. *Quantitative Science Studies*. 2024. Vol. 5, Iss. 4. P. 1022–1041.

Здобувачкою здійснено до 90 % внеску, зокрема концептуалізація та дизайн дослідження, збір, аналіз та візуалізація даних, написання оригінального тексту статті.

6. Kaliuzhna N., Auhunas S. Research Information Infrastructure in Ukraine: first steps towards building a national CRIS. *Procedia Computer Science*. 2022. Vol. 211. P. 230–237.

Здобувачкою здійснено до 50% внеску, що включає розробку дизайну дослідження, аналіз складових інфраструктури наукової комунікації в Україні, написання оригінального тексту статті.

7. Калюжна Н. Відкритий доступ до наукових публікацій в Україні: бар'єри та можливості. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : матеріали IV Міжнар. наук. конф., м. Київ, 20–22 трав. 2021 р. Київ, 2021. С. 119–121.

8. Калюжна Н. Роль постійних ідентифікаторів у забезпеченні відкритого доступу до наукових публікацій. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Харків, 18–19 листоп. 2021 р. Харків, 2021. С. 133–134.

9. Калюжна Н. Платформи відкритого доступу як альтернативний канал для поширення наукових знань. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : зб. матеріалів П'ятої міжнар. наук. конф., м. Київ, 23–24 черв. 2022 р. Київ, 2022. С. 286–288.

10. Калюжна Н. Відкрита наука та підготовка бібліотечноінформаційних фахівців: співіснування двох світів. *Філософія культурномистецької освіти* : матеріали II Всеукр. наук. конф., м. Київ, 24 берез. 2023 р. Київ, 2023. С. 80–83.

11. Калюжна Н. Трансформаційні угоди з видавництвами наукової літератури: роль та місце бібліотеки. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : зб. матеріалів Шостої міжнар. наук. конф., м. Київ, 19–20 трав. 2023 р. Київ, 2023. С. 149–151.

12. do Amaral J., Adegbilero-Iwari I., Kaliuzhna N. Open Peer Review Traits in Open Access Journals: An Analysis based on DOAJ. *45th SSP Annual Meeting: Transformation, Trust, and Transparency*, Portland, May 31–June 2, 2023. Portland, 2023.

Здобувачкою здійснено до 35% внеску, що включає розробку дизайну досліджень, отримання даних з DOAJ, аналіз та візуалізація даних.

13. Kaliuzhna N. Zooming in on Open Access in Ukraine: trends and patterns. *PUBMET2023: The 10th Conference on Scholarly Communication in the Context of Open Science*, Zagreb, September 13–15, 2023. Zagreb, 2023. P. 23–24.

14. Калюжна Н. Моніторинг відкритості результатів наукових досліджень на національному рівні: досвід Німеччини. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 3–5 жовт. 2023 р. Київ, 2023. С. 243–246.

15. Калюжна Н. Міжнародні ініціативи та проєкти для підтримки наукової комунікації в Україні під час війни. *Бібліотека. Люди. Війна. Втрати і звершення* : зб. тез і повідом. Всеукр. наук.-практ. конф., 8 листоп. 2023 р. : VII Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька. Київ, 2023. С. 115–117.

16. Auhunas S., Ernert S., Gutsche H., **Kaliuzhna N.** Electronic Preservation Project for Ukrainian Open Access Journals (EPP UA) to Safeguard Research Content during the War. *Open Science and Innovation in Ukraine 2023 : 2nd International Conference*, October 26–27, 2023. Hanover, 2024. P. 7–9.

Здобувачкою здійснено до 20% внеску, що включає огляд літератури та написання ориганального тексту статті.

17. **Kaliuzhna N.**, Zeynep A., Hauschke C. I got 82 problems... Hürden des Open-Access-Publizierens: Ergebnisse einer Literaturübersicht (2004-2023). *Zenodo*. 2024. September 11.

Здобувачкою здійснено до 50% внеску, що включає проведення огляду літератури, тематичного аналізу та візуалізація даних.

18. **Kaliuzhna N.**, Altemeier F. Towards Fair Principles for Research Information: Report on a Series of Workshops. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*. 2021. No. 7. P. 128–132.

Здобувачкою здійснено до 50% внеску, що включає проведення узагальнення результатів серії вебінарів та написання оригінального тексту.

19. Hauschke C., Nazarovets S., Altemeier F. Kaliuzhna N. Roadmap to FAIR Research Information in Open Infrastructures. *Journal of Library Metadata*. 2021. Vol. 21, No. 1/2. P. 45–61.

Здобувачкою здійснено до 25% внеску, що включає узагальнення результатів проведення серії вебінарів та написання оригінального тексту статті.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Галина Салата, доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю. Оцінка позитивна, без зауважень.

Людмила Прокопенко, кандидат культурології, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв, доцент кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У третьому розділі третього підрозділу 3.3. "Особливості бібліотечного сервісу бібліотек ЗВО України щодо підтримки практик відкритого доступу" (С.159), висвітлюючи досвід Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка Всеволода Лазаряна щодо впровадження нової моделі послуг - бібліотечного видавництва, спрямованого на підтримку науковців та освітян через надання видавничих послуг безпосередньо в межах бібліотеки, авторка зазначає, що "Станом на 2014 р. спектр послуг бібліотеки в межах нового напрямку у значно зріс і охоплював такий перелік...". Варто було б показати динаміку змін видів діяльності станом на 2025 р. та охарактеризувати їх.

2. У третьому розділі третього підрозділу 3.3. "Особливості бібліотечного сервісу бібліотек ЗВО України щодо підтримки практик відкритого доступу" (С.174) авторка окреслює шляхи покращення підвищення ефективності системи відкритого доступу університетських бібліотек. Варто було б чіткіше конкретизувати запропоновані напрями удосконалення як науковий результат, зокрема, через визначення орієнтирів для політики відкритого доступу, що впроваджується бібліотеками ЗВО в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, або запропонувати авторські рекомендації.

Владислав Касьян, кандидат філософських наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв, доцент кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Обмежена просторово-часова репрезентативність емпіричного аналізу. Так, в анотації вказано, що авторка провела бібліометричний аналіз наукових публікацій українських вчених за період 2012–2021 рр. (стор. 4). Хоча цей підхід й надає загальну картину, існує ризик, що такий аналіз не враховує субнаціональних або інституційних особливостей (наприклад, регіональні університети, малі дослідницькі центри або спеціалізовані галузі), де практики відкритого доступу можуть відрізнятися суттєво. Як рецензент, я б рекомендував авторці розглянути можливість доповнення кількісного аналізу кейсдослідженнями (case studies) на рівні окремих ЗВО або репозиторіїв, щоб глибше проілюструвати, які бар'єри або каталізатори впровадження відкритого доступу – Open Access (OA) – діють на місцевому рівні.

2. Потребує уточнення термінологія в окремих підрозділах. Так, у тексті подекуди використано терміни, які в різних наукових школах трактуються неоднаково (зокрема, щодо відкритої науки та відкритого доступу). Бажано подати їхні чіткі авторські визначення на початку роботи, щоб уникнути можливих неоднозначностей.

Олена Григоревська, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, професор кафедри інформаційних комунікацій. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Дисертаційне дослідження абсолютно обґрунтовано містить аналіз значного масиву документів, які сформували нормативно-правові засади запровадження відкритого доступу до наукових публікацій і даних в Україні. До якої міри, на думку дисертантки, в країні вже реалізований «Національний план щодо відкритої науки» (2022), та, можливо, є кроки, які не враховані у національному плані.

2. У параграфі 2.2 Сукупність бар'єрів оприлюднення наукових публікацій у відкритому доступі авторка аналізує та класифікує сукупність різного роду бар'єрів та чинників, що ускладнюють швидкий перехід до відкритої моделі наукової комунікації. На с. 100 дисертаційної роботи йдеться про значення демографічних чинників. До яких віднесено: академічний статус, гендерні відмінності та вікові групи, що відображають різні стадії професійного та кар'єрного розвитку дослідників. На нашу думку, бажано розширити доказовий матеріал щодо цієї групи чинників. Зокрема цікаво дізнатися як гендерні відмінності чи вікові групи впливають на вибір публікацій у відкритому доступі.

3. У висновку 9 зазначається, що академічні та університетські бібліотеки є ключовими суб'єктами запровадження відкритого доступу і це вимагає постійного набуття працівниками бібліотек нових знань, навичок і компетенцій, а також опанування сучасних цифрових технологій. Виникає питання до дослідниці – такі навички і компетентності майбутні консультанти з відкритого доступу мають набувати на етапі здобуття фахової освіти (в межах спеціальних освітніх програм чи окремих освітніх компонентів) або ж, на думку дослідниці, це має відбуватися у межах відомчих систем підвищення кваліфікації? Або ж це мають бути короткі сертифікатні курси на базі професійного стандарту «Фахівець з управління дослідницькими даними», який зараз ще знаходиться на стадії розроблення?

Тетяна Колесникова, кандидат наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, Український державний університет науки і технологій, директор наукової бібліотеки. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У дисертації основна увага зосереджена на наукових статтях, водночас поза аналізом залишаються монографії, які становлять вагомий науковий доробок, особливо у галузях гуманітарних і суспільних наук. Включення монографій у бібліометричний аналіз забезпечило б цілісну картину публікаційної активності українських науковців у відкритому доступі.

2. Питання компетентностей бібліотечно-інформаційних працівників, які забезпечують підтримку ВД, у дисертації розкрито лише частково. Глибше занурення у цю тему могло б стати додатковим науковим здобутком цієї роботи.

3. Аспірантка детально аналізує бібліотечне видавництво як один із векторів підтримки відкритого доступу на прикладі закордонних бібліотек. Водночас аналіз українського досвіду бібліотечного видавництва поданий досить поверхово, що обмежує повноту порівняльного висвітлення проблеми.

4. Розкриваючи питання розвитку репозитаріїв в Україні дисертантка вказує, що «...Закарпатська область виявилася єдиною областю, де не функціонує жодного інституційного репозитарію, попри наявність 11 ЗВО» (с. 159). Втім на с. 170 вказано, що репозитарій наукових публікацій ДВНЗ «УжНУ» було створено бібліотекою в 2014 р. та описуються його практики.

Результати відкритого голосування:

«За» п'ять членів ради,

«Проти» немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Наталії Калюжній** ступінь доктора філософії з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Галина САЛАТА

